Iranian Scientific Association of Public Administration

Governance and Development Journal

Online ISSN: 2783-3461

Homepage: www.jipaa.ir

University of Sistan and Baluchestan

The Knowledge Landscape and Thematic Priorities of Governance Research in Iran

Saleh Rahimi[1] | **Faramarz Soheili**[2]

[1.] Corresponding author, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: s.rahimi@razi.ac.ir

[2.] Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Education, Payame Noor University, Tehran, Iran. E-mail: f_soheili@pnu.ac.ir

Abstract:

Objective: This study aims to examine the conceptual structure of research related to governance, identifying key subfields and dimensions of the concept of governance.

Methods: The research was conducted using bibliometric techniques and co-occurrence word analysis. A total of 1070 documents from the Islamic world science & technology monitoring and citation institute (ISC) were analyzed to identify research trends in governance over the period from 2003 to 2023.

Results: Cluster analysis and strategic diagrams were used to map the conceptual structure of the research. Eleven clusters in the governance field were identified, including Social capital and governance, Governance: In general, Good governance, E-governance, Governance according to Imam Ali, Transparency and accountability in governance, Water governance, Participatory governance, Islamic Revolution and governance, Sustainable development governance, and Higher education governance. The study identifies potential areas for future research.

Article type: Research

Cite this article: S. Rahimi, F. Soheili (2026). The Knowledge Landscape and Thematic Priorities of Governance Research in Iran. Governance and Development Journal, 6(3), 31-53.
DOI: 10.22111/JIPAA.2026.54266.1155.

Received: 19.12.2025 **Revised:** 11.02.2026

Accepted: 06.10.2026 **Published:** 23.09.2026

© The Author (s

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

Conclusion: Over the past 21 years, governance-related studies in Iran have focused on diverse areas. The identification of eleven research clusters indicates broad attention to various aspects of governance in research. This thematic diversity underscores the role of bibliometric studies in mapping the conceptual structure of this field and providing comprehensive insights to policymakers and researchers. The results can serve as a basis for decision-making and planning to strengthen key areas of governance.

Keywords: Governance, Good governance, E-Governance, Water governance, Co-occurrence analysis.

حکمرانی و توسعه
شاپا الکترونیکی: ۲۷۸۳-۳۴۶۱
Homepage: www.jipaa.ir

چشم‌انداز دانش و اولویت‌های موضوعی پژوهش‌های حکمرانی در ایران

صالح رحیمی[۱] ✉ | فرامرز سهیلی[۲]

[۱] نویسنده مسئول، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: s.rahimi@razi.ac.ir
[۲] استاد گروه علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: f_soheili@pnu.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۲۸
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۲۲
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۷/۱۴
تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۷/۰۱

کلیدواژه‌ها:
حکمرانی، حکمرانی خوب، حکمرانی الکترونیکی، حکمرانی آب، هم‌رخدادی واژگان.

چکیده

هدف: هدف این مطالعه، بررسی ساختار مفهومی پژوهش¬های مرتبط با حکمرانی است. همچنین، به شناسایی زیرحوزه‌ها و ابعاد مهم مفهوم حکمرانی می‌پردازد .

روش: پژوهش با فنون کتابسنجی و تحلیل هم‌رخدادی واژگان انجام شده است. تعداد ۱۰۷۰ مدرک از پایگاه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام (آی‌اس‌سی) بررسی گردید تا روند پژوهش‌های مربوط به حکمرانی دربازه زمانی (۱۴۰۲-۱۳۸۲) را شناسایی کند .

یافته‌ها: از تحلیل خوشه‌ای و نمودار راهبردی برای ترسیم ساختاری مفهومی پژوهش‌ها استفاده شد. یازده خوشه درحوزه حکمرانی شامل: سرمایه اجتماعی و حکمرانی(۱)، حکمرانی: کلیات(۲)، حکمرانی خوب(۳)، حکمرانی الکترونیکی(۴)، حکمرانی مطلوب از منظر امام علی (ع)(۵)، شفافیت و پاسخگویی در حکمرانی(۶)، حکمرانی آب(۷)، حکمرانی مشارکتی(۸)، انقلاب اسلامی و حکمرانی(۹)، حکمرانی توسعه پایدار(۱۰)، حکمرانی آموزش عالی(۱۱)، شناسایی شدند. این پژوهش حوزه‌های بالقوه برای پژوهش‌های آینده را شناسایی کرده است.

نتیجه‌گیری: مطالعات مرتبط با حکمرانی در ایران طی ۲۱ سال گذشته، بر حوزه‌های متنوعی متمرکز بوده است. شناسایی یازده خوشه پژوهشی بیانگر توجه گسترده به ابعاد مختلف حکمرانی در پژوهش‌ها است. این تنوع موضوعی، نقش مطالعات کتاب‌سنجی را در ترسیم ساختار مفهومی این حوزه و ارائه بینشی جامع به سیاست‌گذاران و پژوهشگران برجسته می‌سازد. نتایج پژوهش، می‌تواند مبنای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی برای تقویت حوزه‌های کلیدی حکمرانی باشد.

استناد: رحیمی، صالح؛ سهیلی، فرامرز (۱۴۰۵) "چشم‌انداز دانش و اولویت‌های موضوعی پژوهش‌های حکمرانی در ایران" *حکمرانی و توسعه*، (۳)۶، ۳۱-۵۳.
DOI: 10.22111/JIPAA.2026.54266.1155

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

© نویسندگان

مقدمه

در عصر اطلاعات و ارتباطات، حکمرانی به عنوان یکی از موضوعات محوری در مطالعات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مورد توجه قرار گرفته است. توسعه پایدار، بهبود شفافیت، کارآمدی و پاسخگویی در نظام‌های حکمرانی از جمله چالش‌هایی است که پژوهشگران و سیاست‌گذاران به آن توجه دارند. این چالش‌ها باعث شده تا حوزه حکمرانی به یکی از پویاترین حوزه‌های پژوهشی تبدیل شود که نیازمند تحلیل‌های دقیق و به‌روز برای ترسیم چشم‌انداز دانش و شناسایی مسیرهای پیشرفت آن است.

با گسترش فناوری‌های نوین و تغییر نیازهای جامعه، سیستم‌های حکمرانی با چالش‌های متعددی مواجه شده‌اند. پژوهش‌های مختلفی به تحلیل و بررسی این چالش‌ها و فرصت‌ها پرداخته است (آقائی روزبهانی و همکاران، ۱۴۰۳). اصطلاح حکمرانی از واژه یونانی کیبرنان و کیبرنتس[1] گرفته شده است و معنی آن هدایت و راهنمایی کردن (اکبری، ۱۳۸۶)، یا سکانداری است. حکمرانی، فرایندی است که از آن طریق، جوامع یا سازمان‌ها تصمیمات مهم خود را در ارتباط با اشخاص عادی یا در رابطه با همدیگر اتخاذ و مشخص می‌کنندکه چه کسانی در این فرایند درگیر شوند و چگونه وظیفه خود را به انجام برسانند (احمدی و همکاران، ۱۴۰۰).

جوامع به‌شدت پیچیده، تقسیم‌شده، پویا و متغیر شده‌اند و شیوه‌های مختلف حکمرانی در پاسخ به این چالش‌های جدید حاکمیتی ایجاد شده‌اند (احمدوند و همکاران، ۱۴۰۳). اصطلاح حکمرانی از منظر تجربی، نهادها، روش‌ها و شیوه‌هایی است که در ربع قرن گذشته برای غلبه بر پراکندگی نهادی ناشی از تغییرات بازار محور پدید آمده است. هدف مدل های مختلف حکمرانی دستیابی به هدایت، هماهنگی و کنترل افراد و سازمان‌ها در جهت دستیابی به نتایج مورد انتظار است که در این مسیر از ظرفیت نهادها و کنشگران و منابع گوناگون فراتر از دولت؛ وابستگی قدرت در روابط بین نهادها؛ شبکه‌های خودسازمانده اعمال حکمرانی و استفاده از روش‌های نوین هدایت به جای فرمان‌دهی و سلسله مراتب استفاده می‌نماید (شمس، ۱۴۰۲). هنگام صحبت ازحکمرانی، بیش از هر چیز، ذهن‌ها معطوف به دولت شده و آن را از جمله کارکردهای دولت به شمار می‌آورند. اما این کارکرد، صرفاً در دولت‌ها، موجود نبوده بلکه سازمان‌ها، گروه‌ها و حتی افراد متعددی وجود دارندکه اقدامات و رفتارهای جمعی بازیگران راحکمرانی می‌کنند (قلی پور و عبیری، ۱۴۰۱).

کتاب‌سنجی تکنیکی قدرتمند برای ترسیم روند پژوهش‌های علمی (لیم و همکاران، ۲۰۲۴)، و ابزاری مهم در ارزیابی وضعیت دانش در حوزه‌های مختلف پژوهشی است. در حوزه حکمرانی نیز، تحلیل کتاب‌سنجی می‌تواند به شناسایی روندهای پژوهشی، شکاف‌های موجود، و مسیرهای بالقوه برای تحقیقات آتی کمک کند.

---

[1]. kybernan & kybernetes

با توجه به گستردگی و پیچیدگی موضوعات مرتبط با حکمرانی، ضرورت دارد که پژوهش‌های علمی موجود به دقت تحلیل و بررسی شوند تا بتوان تصویری روشن از چشم‌انداز دانش در این حوزه ارائه داد. این پژوهش با هدف ترسیم چشم‌انداز دانش در مطالعات حوزه حکمرانی و تحلیل شبکه‌های علمی مرتبط با آن، با استفاده از روش‌های کتاب‌سنجی انجام می‌شود. نتایج این پژوهش می‌تواند به سیاست‌گذاران، پژوهشگران و دانشگاهیان کمک کند تا درک بهتری از وضعیت موجود داشته و راهبردهای بهینه‌ای برای توسعه دانش در این حوزه تدوین کنند.

با وجود پیشرفت‌های چشمگیر در مطالعات حکمرانی، هنوز مشخص نیست که کدام حوزه‌های فرعی بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند، کدام موضوعات کمتر پژوهش شده‌اند و چه ارتباطاتی میان موضوعات مختلف برقرار است. بدون داشتن چنین اطلاعاتی، جهت‌گیری پژوهش‌های آینده ممکن است با چالش‌هایی مواجه شود که به اتلاف منابع و عدم بهره‌وری مطلوب منجر شود. لذا، این پژوهش با هدف تحلیل کتاب‌سنجی مطالعات حوزه حکمرانی، به دنبال ارائه تصویری شفاف از وضعیت دانش، شناسایی حوزه‌های کلیدی و ترسیم چشم‌انداز آینده در این زمینه است. این امر به درک بهتر از مسیرهای پیشرفت علمی در حکمرانی کمک کرده و راهبردهای مناسبی برای ارتقای کیفیت و کارایی پژوهش‌های آینده ارائه می‌دهد.

پیشینه پژوهش

تحلیل هم‌واژگانی[1] در بسیاری از حوزه‌ها از قبیل: حقوق مالکیت فکری (سهیلی و خاصه، ۱۴۰۴)، فناوری اطلاعات (خاصه و دیگران، ۱۴۰۳)، بازیابی اطلاعات (خاصه و همکاران، ۱۴۰۱)، حکمرانی علم و فناوری (۱۴۰۴)، تصمیم‌گیری (رحیمی و همکاران، ۱۴۰۳) و سواد (رحیمی و همکاران، ۱۴۰۳)، به‌کار رفته است.

آقائی روزبهانی و همکاران (۱۴۰۳) به شناسایی و تحلیل عوامل و مولفه‌های کلیدی مؤثر بر حکمرانی و تنظیم‌گری بازار خدمات حقوقی پرداخته است. یافته‌های آنان نشان‌داد که قوانین و مقررات، استانداردهای حرفه‌ای، کیفیت نهادهای تنظیم‌گری، آموزش و توسعه حرفه‌ای، رقابت و بازار، فناوری و نوآوری و اصول اخلاقی از مولفه‌های تاثیرگذار بر این حوزه هستند. منتظری و محمدی (۱۴۰۳) با بهره‌گیری از روش علم‌سنجی و تحلیل هم‌واژگانی به ترسیم نقشه حکمرانی در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱ در پایگاه علوم جهان اسلام و مجلات تخصصی نور، پرداختند. پژوهش آنان نشان‌داد که کلیدواژه‌هایی همچون مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، مشارکت عمومی و توسعه پایدار بیشترین هم‌رخدادی را در حوزه حکمرانی داشتند. آطاهریان و رضائی (۱۴۰۳) در مرور سیستماتیک خود به بررسی حکمرانی بن‌سازه پرداخته‌اند. آنان، چهار دسته بازیگر شامل بن‌سازه، مالکان بن‌سازه، کاربران بن‌سازه و مکمل‌ها را در زیست‌بوم بن‌سازه شناسایی کرده و به اهمیت نقش دولت‌ها در حکمرانی بن‌سازه برای صیانت از منافع عمومی پرداخته است. بابایی

[1]. Co-word analysis

(۱۴۰۳) در پژوهشی با هدف طراحی نظام خط‌مشی‌پژوهی در حکمرانی داده‌محور، به شناسایی ارکان اصلی نظام خط‌مشی‌پژوهی شامل درون‌دادها، فرایند، برون‌دادها، بازخورد و بازیگران پرداخته است. این مطالعه تأکید داشت که تحقق حکمرانی داده‌محور مستلزم عملکرد مؤثر این ارکان و بازیگران است. کهن‌هوش‌نژاد (۱۴۰۳) به بررسی نقش هوش مصنوعی در بهبود کیفیت حکمرانی پرداخت و نشان داد که هوش مصنوعی می‌تواند با افزایش پویایی و تعامل چرخه سیاستگذاری عمومی و بهبود کیفیت خدمات دولتی تأثیر قابل توجهی بر کیفیت حکمرانی داشته باشد. پورجعفری و گنجی (۱۴۰۳) به بررسی فرصت‌ها و چالش‌های حکمرانی نوین در عصر فضای مجازی پرداخته‌اند و با نگاهی بر نقش هوش مصنوعی به ضرورت اتخاذ رویکردهای حکمرانی نوین که با اندیشه سیاسی جمهوری اسلامی ایران همخوانی داشته باشد، اشاره دارند. بیگلری (۱۴۰۳) به تحلیل حکمرانی استانی به عنوان یکی از گونه‌های حکمرانی محلی پرداخته و تأکید کرده است که این نوع حکمرانی می‌تواند با افزایش اعتماد شهروندان و مشروعیت نظام سیاسی منجر به تقویت قدرت ملی شود.

نوردین و همکاران،[1] (۲۰۲۱)، بیان کردند که مطالعاتی که به بررسی شاخص‌های ارزیابی عملکرد مدیریت دولتی می‌پردازند، افزایش توجه به موضوعات مرتبط با حکمرانی خوب را نشان می‌دهند. تحلیل‌های کتابسنجی در این زمینه نقش کلیدی اقتصادی و نقش دولت‌ها در توسعه مفاهیم مرتبط با حکمرانی را نشان می‌دهد. گورا و یاداو[2] (۲۰۲۴)، اظهار داشتند که تحلیل‌های کتابسنجی در حوزه پژوهش‌های مرتبط با حکمرانی شرکتی در بنگاه‌های کوچک و متوسط توجه زیادی را به خود جلب کرده است. پژوهشگران چهار موضوع، حمایت حکمرانی از بنگاه‌های کوچک و متوسط، نقش حکمرانی در جامعه و مدیریت، مالکیت خانوادگی و مسائل مرتبط با عملکرد بنگاه‌ها را شناسایی کردند. تبریزیان و همکاران،[3] (۲۰۲۴)، اظهار داشتند که تحلیل‌های کتاب‌سنجی نشان می‌دهد که از سال ۲۰۰۶ تاکنون موضوعات مرتبط با حکمرانی انرژی مانند گذار به انرژی‌های تجدیدپذیر[4] و امنیت انرژی[5] مورد توجه پژوهشگران بوده و در ده سال گذشته، پژوهشگران به تغییرات اقلیمی[6] و حکمرانی اقلیمی[7] علاقه‌مند شده‌اند. این تحلیل‌ها بر مشارکت مردم و جوامع در دستیابی به انرژی پایدار تأکید دارند. پژوهش عثمان و همکاران،[8] (۲۰۲۴)، با هدف ارتقای توسعه پایدار و اکولوژی جهانی، به شناسایی حوزه‌های کلیدی و سازمان‌های تاثیرگذار در رابطه بین حکمرانی سبز[9] و عملکرد بنگاه‌ها [10] پرداختند. پژوهشگران، نتیجه گرفتند که تمرکز اصلی

---

1. Nurdin
2. Gora & Yadav
3. Tabrizian
4. Transition to renewable energy
5. Energy security
6. Climate changes
7. Climate governance
8. Usman
9. Green Governance
10. Firm Performance

پژوهش‌ها در این حوزه بر عملکرد شرکت، مدیریت محیط زیست، عملکرد محیطی و پایداری[1] بوده است. مغانی و لونی[2] (۲۰۲۵)، بیان داشتند که پژوهش‌های مرتبط با حکمرانی انرژی به‌طور فزاینده‌ای در مطالعات مرتبط با امنیت ملی کشورهای غنی از نظر منابع انرژی، مورد توجه قرار گرفته است. یافته‌های آنان حاکی از آن است که حکمرانی موثر در زمینه انرژی می‌تواند به تقویت امنیت ملی کمک کند. کورهونن-کورکی[3] و دیگران (۲۰۲۵)، در پژوهشی اظهار داشتند که پژوهش‌های حوزه حکمرانی محیطی[4] بر رویکردهای مختلفی مانند حکمرانی تطبیقی، سیستم زمین، تحول‌گرا و گذار[5] تمرکز دارند. پاپاجنیدس و همکاران[6] (۲۰۲۵)، اظهار داشتند که پژوهش‌های اخیر بر اهمیت حکمرانی مسئولانه در زمینه هوش مصنوعی تأکید دارند، با توجه به گسترش سریع این فناوری‌ها در فعالیت‌های سازمانی. چارچوب‌هایی برای حکمرانی مسئولانه هوش مصنوعی توسعه یافته‌اند که بر شیوه‌های ساختاری، رابطه‌ای و رویه‌ای تأکید دارند.

مطالعات اخیر به تحلیل عوامل کلیدی و روندهای مؤثر بر حکمرانی در زمینه‌های مختلف پرداخته‌اند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که عوامل کلیدی مانند قوانین و مقررات، فناوری و نوآوری و اصول اخلاقی در حکمرانی موثر نقش دارند. این پژوهش‌ها نشان می‌دهند که حکمرانی در حوزه‌های مختلف با توجه به تغییرات فناورانه و نیازهای اجتماعی در حال تحول است. همچنین، در بحث تحلیل خوشه‌ای و نمودار راهبردی تا کنون پژوهشی در این حوزه انجام نشده است.

روش پژوهش

این پژوهش از نوع مطالعات کاربردی است که با استفاده از تحلیل هم‌رخدادی واژگان و تحلیل شبکه‌ای انجام شده است. داده‌های این پژوهش از موسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام[7] استخراج شد. جستجو در تاریخ ۷ مهرماه ۱۴۰۳ با استفاده از کلیدواژه حکمرانی در بخش جستجوی پیشرفته پایگاه و محدود به فیلد عنوان صورت گرفت. ابتدا، فایل‌های متنی ساده استخراج شده از پایگاه استنادی علوم جهان اسلام به نرم‌افزار بیب اکسل فراخوانی شد، با استفاده از این نرم‌افزار و فنون پردازش زبان طبیعی آن، اصطلاحات کلیدی (اسم‌ها یا عبارات اسمی) استخراج گردید. سپس آستانه برش اصطلاحات تعریف شد، یعنی حداقل تعداد دفعاتی که یک اصطلاح باید در نمونه ذکر شود تا در نقشه کتاب‌سنجی نمایش داده شود. تعریف آستانه برش برای حذف مؤثر اصطلاحات اشتباه یا بی‌اهمیت توصیه شده است. در گام

[1]. Firm performance, environmental management, environmental performance & sustainability
[2]. Moghani & Loni
[3]. Korhonen-Kurki
[4]. Environmental governance
[5]. Adaptive, earth system, evolutionary, transformative and transition governance
[6]. Papagiannidis
[7]. https://sci.isc.ac/advancedSearch.aspx?la=0

بعدی طی یکسری مراحل و اجرای دستورهاییی در نرم افزار بیب اکسل[1]، ماتریسی متقارن ایجاد گردید. سپس این ماتریس با استفاده از نرم افزار یو سی آی نت[2] به ماتریس همبستگی تبدیل شد. این نرم‌افزار قدرت ارتباط بین اصطلاحات باقی‌مانده که با آستانه تعیین‌شده مطابقت دارند را اندازه‌گیری می‌کند. قدرت ارتباط بین دو اصطلاح، معیاری از شباهت اصطلاحات است که نشان می‌دهد، این دو اصطلاح تا چه اندازه با هم در مقایسه با سایر اصطلاحات در نمونه رکوردها هم‌زمان ظاهر می‌شوند (ون اک و والتمن[3]، ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰). در نهایت با استفاده از نرم‌افزار وس‌ویور نقشه های مفهومی ترسیم گردید.

داده‌های استخراج‌شده طی ۲۱ سال گذشته، از سال ۱۳۸۲ تا ۱۴۰۲، شامل ۱۰۷۰ مدرک بوده است. در این مدارک، نویسندگان از ۴۸۲۳ کلیدواژه استفاده کرده‌اند. پس از استخراج کلیدواژه‌ها، فرآیند یکدست‌سازی و استانداردسازی مفاهیم انجام شد. به عنوان مثال، کلمات مفرد و جمع یکدست شدند و سرواژه‌ها (اکرونیم‌ها) به صورت عبارت کامل استانداردسازی شدند. پس از این فرآیند، ۲۴۸۵ کلیدواژه منحصربه‌فرد باقی ماند. برای ایجاد ماتریس، نقطه برش عدد ۴ بااستفاده از قاعده برادفورد در نظر گرفته شد. که بر اساس آن، ماتریسی با ابعاد ۱۶۷ در ۱۶۷ ایجاد شد. ارزش سلول‌های مورب ماتریس برابر با صفر تعیین گردید. برای ترسیم نقشه، از روش تحلیل خوشه‌ای با استفاده از روش کی‌مینز[4] در نرم‌افزار وس ویور استفاده شد.

یافته‌ها

نتایج حاصل از تحلیل دادهای مرتبط با حکمرانی نشان می‌دهد که در مجموع ۱۰۷۰ مدرک که در عنوان آن‌ها کلمه حکمرانی وجود دارد منتشر شده است. اولین مقالات نمایه شده در پایگاه آی اس سی در سال ۱۳۸۲ منتشر شده است. تعداد مفاهیم و کلیدواژه‌های یونیک در این پژوهش، معادل ۴۸۲۳ واژه بود.

توزیع فراوانی مفاهیم حوزه حکمرانی براساس هم‌رخدادی واژگان به کار رفته توسط پژوهشگران

توزیع فراوانی مفاهیم پراستفاده در دوره موردبررسی در جدول۱، نمایش داده شده است.

جدول۱. بیست مفهوم پراستفاده حوزه حکمرانی به ترتیب فراوانی

شماره	مفهوم	فراوانی	شماره	مفهوم	فراوانی
۱	حکمرانی خوب	۲۹۰	۱۱	مشارکت	۲۷
۲	حکمرانی	۲۳۸	۱۲	حاکمیت قانون	۲۶
۳	ایران	۶۸	۱۳	حکمرانی خوب شهری	۲۴
۴	حکمرانی مطلوب	۴۹	۱۴	رشد اقتصادی	۲۴
۵	پاسخ‌گویی	۴۰	۱۵	توسعه	۲۲

[1]. Bibexcel
[2]. Ucinet
[3] .Van Eck & Waltman
[4]. K-means

۶	دولت	۳۹	۱۶	حکمرانی الکترونیک	۲۱
۷	شفافیت	۳۳	۱۷	حکمرانی شبکه‌ای	۲۰
۸	حکمرانی آموزش عالی	۲۸	۱۸	نهج‌البلاغه	۱۹
۹	حکمرانی آب	۲۷	۱۹	سیاستگذاری	۱۸
۱۰	سرمایه اجتماعی	۲۷	۲۰	فناوری اطلاعات و ارتباطات	۱۸

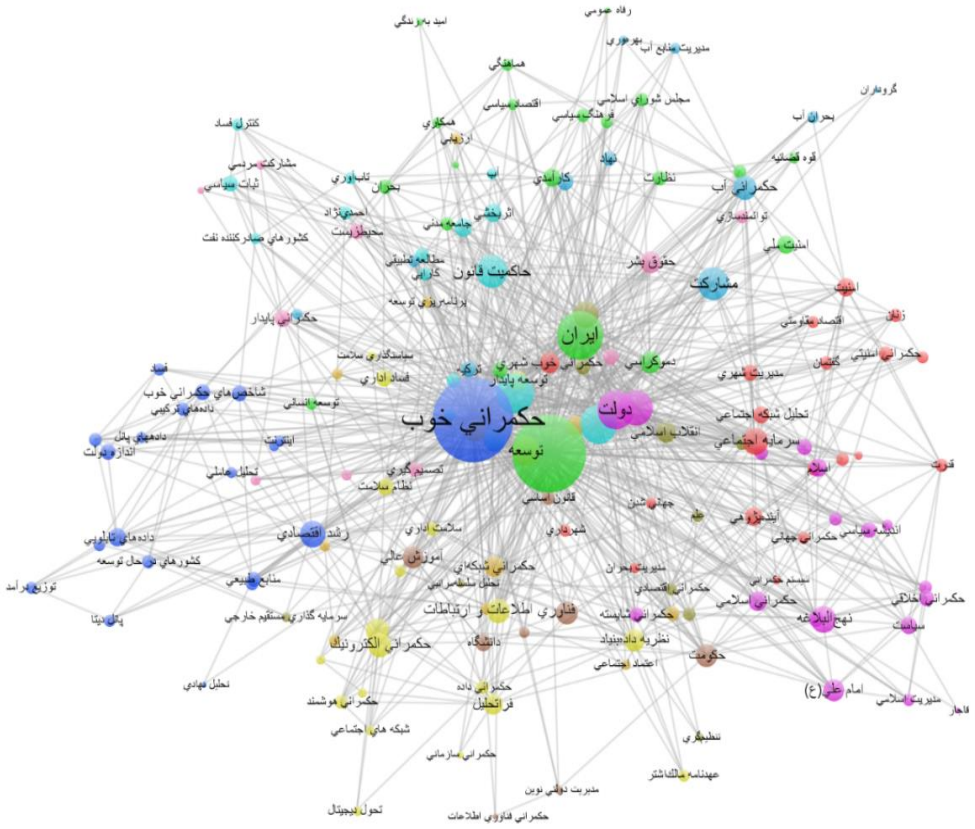
منبع (یافته‌های پژوهش)

پس از تحلیل و یکدست‌سازی مفاهیم تعداد ۲۴۸۵ کلیدواژه منحصر به فرد باقی ماند، مفاهیمی که فراوانی آن ۱۸ و بیشتر است در جدول۱، نمایش داده شده است. مفاهیم حکمرانی خوب، حکمرانی و ایران به ترتیب با فراوانی ۲۹۰، ۲۳۸ و ۶۸ در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفتند. کلیدواژه حکمرانی خوب با بسامد ۲۹۰ دارای بالاترین فراوانی است و این نشان‌دهنده آن است که این کلیدواژه مفهوم محوری در متون حوزه حکمرانی است. بسامد مفهوم حکمرانی ناشی از توجه پژوهشگران به مقوله حکمرانی در شرایط کنونی جامعه است.

خوشه‌بندی مفاهیم حوزه حکمرانی بر اساس تحلیل خوشه‌ای

به منظور مشخص شدن تعداد خوشه‌ها از بخش تحلیل خوشه‌ای نرم‌افزار وس‌ویور استفاده شد که تصاویر آن در شکل۱، و جدول۲ نمایش داده شده است. همان‌طوری که در این تصویر مشخص است مفاهیم حوزه حکمرانی در بازه زمانی مورد بررسی در ۱۱ خوشه قرار می‌گیرد.

نقشه هم‌رخدادی واژگان نشان می‌دهد که مفاهیم حوزه حکمرانی در یازده خوشه عبارتند از: سرمایه اجتماعی و حکمرانی(۱)، حکمرانی: کلیات(۲)، حکمرانی خوب(۳)، حکمرانی الکترونیکی(۴)، حکمرانی مطلوب از منظر امام علی (ع)(۵)، شفافیت و پاسخگویی در حکمرانی(۶)، حکمرانی آب(۷)، حکمرانی مشارکتی(۸)، انقلاب اسلامی و حکمرانی(۹)، حکمرانی توسعه پایدار(۱۰)، حکمرانی آموزش عالی(۱۱).

حکمراني خوب
ايران
توسعه
دولت
مشارکت
حکمراني خوب شهري
حکمراني آب
حکمراني الکترونيک
حکمراني اسلامي
حکمراني شايسته
حکمراني اقتصادي
حکمراني شبکه‌اي
حکمراني داده
حکمراني هوشمند
حکمراني سازماني
حکمراني فناوري اطلاعات
حکمراني جهاني
حکمراني محلي
حکمراني خلاقي
حکمراني پايدار
حکمراني ساختارهاي حکمراني خوب
حکمراني ديجيتال
حکمراني مشارکتي
حکمراني مطلوب
حکمراني نظام سلامت
حکمراني نوين
حکمراني و مديريت
حکمراني و مديريت آب
حکمراني و مديريت شهري
حکمراني و مديريت محلي
حکمراني و مديريت منابع آب
حکمراني و مديريت نوين
حکمراني و مديريت ورزشي
حکمراني و مديريت يکپارچه
حکمراني و مديريت يکپارچه آب
حکمراني و مديريت يکپارچه منابع آب
حکمراني و مديريت يکپارچه منابع آب در ايران
حکمراني و مديريت يکپارچه منابع آب در ايران
حکمراني و مديريت يکپارچه منابع آب در ايران

جدول ۲- اسامی خوشه‌ها و زیرشاخه‌های حوزه حکمرانی

شماره خوشه	نام خوشه	مفاهیم مهم	وزن	شماره خوشه	نام خوشه	مفاهیم مهم	وزن
۱	سرمایه اجتماعی و حکمرانی	سرمایه اجتماعی	۹۰	۲	حکمرانی: کلیات	حکمرانی	۷۱۲
		حکمرانی خوب شهری	۵۴			ایران	۲۸۲
		امنیت	۴۴			دموکراسی	۵۶
		آینده‌پژوهی	۴۰			کارآمدی	۴۴
		تحلیل شبکه اجتماعی	۳۸			امنیت ملی	۴۰
		مدیریت شهری	۳۰			نظام حکمرانی	۳۲
		پیشرفت	۲۸			نظارت	۲۸
		حکمرانی امنیتی	۲۸			بحران	۲۶
		زنان	۲۴			فرهنگ سیاسی	۲۴
		قدرت	۲۲			جامعه مدنی	۲۲
		گفتمان	۲۲			مجلس شورای اسلامی	۲۲
		اعتماد	۲۰			آسیب‌شناسی	۲۰
		حکمرانی جهانی	۲۰			توسعه انسانی	۲۰
		قدرت نرم	۱۸			هماهنگی	۱۸
		جهانی شدن	۱۴			همکاری	۱۶
		مدیریت بحران	۱۴			اقتصاد سیاسی	۱۴
						قوه قضائیه	۱۴
۳	حکمرانی خوب	حکمرانی خوب	۸۶۴	۴	حکمرانی الکترونیکی	فناوری اطلاعات و ارتباطات	۷۴
		رشد اقتصادی	۸۸			حکمرانی الکترونیک	۷۰
		داده‌های تابلویی	۴۰			دولت الکترونیک	۷۰
		اندازه دولت	۳۰			توسعه پایدار	۴۸
		شاخص‌های حکمرانی	۳۰			فساد اداری	۳۸
		خوب	۳۰			نظام سلامت	۳۴
		کیفیت حکمرانی	۲۶			حکمرانی داده	۲۴
		منابع طبیعی	۲۴			سلامت اداری	۲۴
		داده‌های ترکیبی	۲۴			حکمرانی هوشمند	۲۲
		شاخص توسعه انسانی	۲۴			فضای مجازی	۲۰
		نهادها	۲۲			تحول دیجیتال	۱۲
		کشورهای در حال توسعه	۲۰			حکمرانی دانش	۱۲
		فساد	۱۸			شبکه های اجتماعی	۱۲
		توزیع درآمد					

شماره خوشه		نام خوشه		مفاهیم مهم		وزن	
۵	حکمرانی مطلوب از منظر امام علی (ع)	دولت	۱۸۶	۶	شفافیت و پاسخگویی در حکمرانی	پاسخ‌گویی	۱۹۸
		حکمرانی مطلوب	۱۵۲			شفافیت	۱۸۶
		نهج‌البلاغه	۸۴			حاکمیت قانون	۱۳۲
		امام علی(ع)	۵۶			اثربخشی	۴۲
		حکمرانی اسلامی	۴۸			تمرکززدایی	۴۰
		اسلام	۴۲			ثبات سیاسی	۳۲
		سیاست	۳۸			مشروعیت	۲۸
		اخلاق	۳۲			مسئولیت پذیری	۲۶
		اندیشه سیاسی	۳۰			کارایی	۲۴
		حکمرانی اخلاقی	۳۰			احمدی‌نژاد	۲۲
		عدالت	۳۰			تاب‌آوری	۱۸
		حکمرانی شایسته	۲۸			کنترل فساد	۱۸
		جامعه	۲۶				
		حکومت اسلامی	۲۲				
۷	حکمرانی آب	مشارکت	۱۳۴	۸	حکمرانی مشارکتی	توسعه	۱۰۶
		حکمرانی آب	۷۲			حکمرانی مشارکتی	۵۸
		کووید-۱۹	۶۴			حکمرانی شبکه‌ای	۵۰
		شاخص	۳۸			تحلیل مضمون	۴۶
		ترکیه	۳۲			مدیریت	۲۶
		نهاد	۲۶			مشارکت اجتماعی	۲۰
		الگوی حکمرانی خوب	۲۲			رویکرد فراترکیب	۱۸
		بحران آب	۱۸			ارزیابی	۱۶
		مطالعه تطبیقی	۱۸			برنامه‌ریزی توسعه	۱۶
		نوآوری	۱۸			تحلیل محتوا	۱۶
		مدیریت منابع آب	۱۶			سازمان‌های دولتی	۱۴
		بهره‌وری	۱۰			اعتماد اجتماعی	۱۲
۹	انقلاب اسلامی و حکمرانی	سیاستگذاری	۸۴	۱۰	حکمرانی توسعه پایدار	حقوق بشر	۵۸
		انقلاب اسلامی	۵۲			حکمرانی پایدار	۳۴
		بیانیه گام دوم انقلاب	۳۰			خط‌مشی‌گذاری	۳۲
		فناوری	۲۴			محیط‌زیست	۳۰
		خط‌مشی‌گذاری عمومی	۲۲			تصمیم گیری	۲۸
		حکمرانی اقتصادی	۲۰			توانمندسازی	۲۲
		علم	۲۰			آموزش	۱۴
		سرمایه گذاری مستقیم	۱۲			ظرفیت‌سازی	۱۴
		خارجی				مشارکت مردمی	۱۲

۱۱	حکمرانی آموزش عالی	حکمرانی آموزش عالی حکومت آموزش عالی دانشگاه قانون اساسی سیاستگذاری عمومی مدیریت دولتی نوین حکمرانی فناوری اطلاعات	۶۸ ۶۴ ۵۸ ۳۸ ۲۴ ۱۶ ۱۰ ۶

منبع (یافته‌های پژوهش)

همان‌طوری که در شکل۱، و جدول۲، مشاهده می‌شود. خوشه اول به مفهوم «سرمایه اجتماعی و حکمرانی» اختصاص یافته است. همچنین، مفاهیمی مانند: سرمایه اجتماعی، حکمرانی خوب شهری، امنیت، مدیریت شهری، زنان، جهانی شدن و مدیریت بحران در این خوشه هستند و از وزن بالایی نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

دومین خوشه به مفهوم «حکمرانی: کلیات» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: حکمرانی، ایران، دموکراسی، کارآمدی، نظام حکمرانی، بحران، فرهنگ سیاسی، جامعه مدنی، توسعه انسانی، اقتصاد سیاسی و قوه قضائیه در این خوشه هستند و از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

خوشه سوم به مفهوم «حکمرانی خوب» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: حکمرانی خوب، رشد اقتصادی، شاخص‌های حکمرانی خوب، کیفیت حکمرانی، توزیع درآمد پایدار در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

خوشه چهارم به مفهوم «حکمرانی الکترونیکی» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: فناوری اطلاعات و ارتباطات، حکمرانی الکترونیک، دولت الکترونیک، توسعه پایدار، حکمرانی داده، حکمرانی هوشمند، فضای مجازی، حکمرانی دانش و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

پنجمین خوشه به مفهوم «حکمرانی مطلوب از منظر امام علی (ع)» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: دولت، حکمرانی مطلوب، نهج‌البلاغه، امام علی(ع)، حکمرانی اسلامی، اسلام، حکمرانی اخلاقی در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

خوشه ششم به مفهوم «شفافیت و پاسخگویی در حکمرانی» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: پاسخ‌گویی، شفافیت، حاکمیت قانون، اثربخشی، مسئولیت پذیری، کارایی، کنترل فساد و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

خوشه هفتم به مفهوم «حکمرانی آب» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: مشارکت، حکمرانی آب، ترکیه، الگوی حکمرانی خوب، بحران آب، مدیریت منابع آب و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

هشتمین خوشه به مفهوم «حکمرانی مشارکتی» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: توسعه، حکمرانی مشارکتی، حکمرانی شبکه‌ای، مدیریت، مشارکت اجتماعی، برنامه‌ریزی توسعه و اعتماد اجتماعی در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

نهمین خوشه به مفهوم «انقلاب اسلامی و حکمرانی» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: سیاستگذاری، انقلاب اسلامی، بیانیه گام دوم انقلاب، خط‌مشی‌گذاری عمومی، حکمرانی اقتصادی و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

خوشه دهم به مفهوم «حکمرانی توسعه پایدار» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: حکمرانی پایدار، خط‌مشی‌گذاری، محیط‌زیست، تصمیم گیری، توانمندسازی، آموزش در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

خوشه یازدهم به مفهوم «حکمرانی آموزش عالی» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: حکمرانی آموزش عالی، حکومت، آموزش عالی، دانشگاه، حکمرانی فناوری اطلاعات در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

ساختار مفهوم حکمرانی با استفاده از نمودار راهبردی

پس از تشکیل ماتریس برای هر کدام از خوشه‌ها و فراخوانی آن در نرم‌افزار یوسی‌آی نت، نمره مرکزیت و تراکم خوشه‌ها مشخص شده و نمودار راهبردی ترسیم گردید. لازم به ذکراست که مبدأ نمودار با توجه به میانگین مرکزیت و تراکم خوشه‌ها به ترتیب بر روی ۷/۱۶ و ۰/۵۱۸ تنظیم گردید. نمرات مربوط به تراکم و مرکزیت خوشه‌ها در جدول۳، نمایش داده‌شده است.

جدول۳، تراکم و مرکزیت خوشه‌های حاصل از تحلیل هم‌واژگانی حوزه حکمرانی

شماره خوشه	نام خوشه	تراکم	مرکزیت
۱	سرمایه اجتماعی و حکمرانی	۰/۲۵۷	۵/۱۴۳
۲	حکمرانی: کلیات	۰/۴۵۷	۹/۱۴۳
۳	حکمرانی خوب	۰/۶۴۲	۱۲/۲
۴	حکمرانی الکترونیکی	۰/۳۴۵	۶/۲۱۱
۵	حکمرانی مطلوب از منظر امام علی(ع)	۰/۵۶۹	۹/۶۶۷

۶	شفافیت و پاسخگویی در حکمرانی	۰/۷۵۸	۹/۸۵۷
۷	حکمرانی آب	۰/۷۸۶	۱۰/۲۶۷
۸	حکمرانی مشارکتی	۰/۳۴۸	۳/۸۳۳
۹	انقلاب اسلامی و حکمرانی	۰/۴۴۴	۴
۱۰	حکمرانی توسعه پایدار	۰/۳۷۸	۳/۴
۱۱	حکمرانی آموزش عالی	۰/۷۱۴	۵

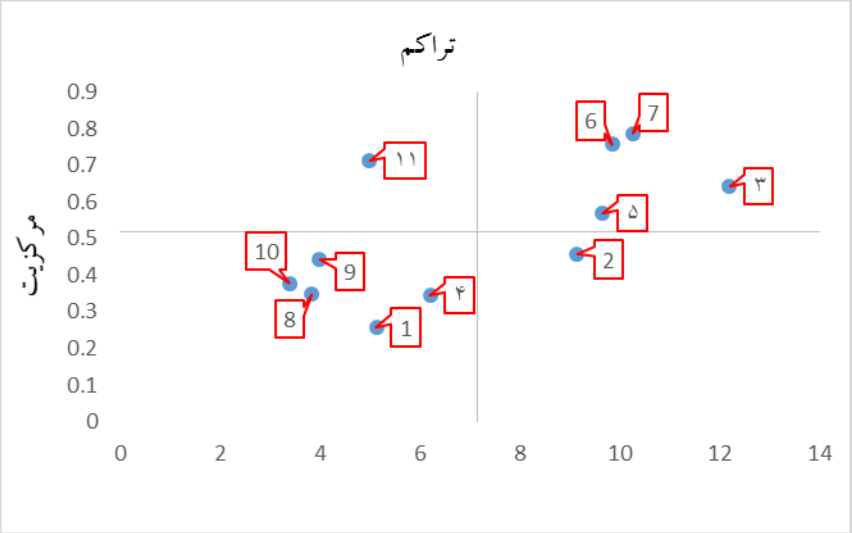
منبع (یافته‌های پژوهش)

خوشه ۳ با نمره ۱۲/۲ بیشترین مرکزیت و خوشه ۷ با مقدار ۰/۷۸۶ بالاترین تراکم را داراست. این بدان معناست که ارتباط زیادی بین شبکه هم‌رخدادی مفاهیم این دو خوشه وجود دارد و بیشترین مرکزیت را چه از نظر نفوذ و ارتباط با سایر موضوعات در خوشه ۳ و همچنین پیونددهی در خوشه ۷ بیشتر از سایر خوشه‌ها داراست.

نمودار راهبردی ارتباط درونی و همبستگی بین خوشه‌های موضوعی مختلف را توصیف می‌کند. در این نمودار، محور افقی برای نشان دادن مرکزیت (میزان همبستگی خوشه‌ها) و محور عمودی برای نمایش تراکم (میزان قدرت ارتباط درونی هر خوشه) به کار می‌رود (وو، شی و لیائو[1]، ۲۰۱۳). ملسر[2] و دیگران (۲۰۱۵) این نمودار را تلاشی برای مصورسازی بهتر و نمایش بلوغ و انسجام خوشه‌های موضوعی در یک حوزه پژوهشی معرفی کرده‌اند.

همان‌طور که در نمودار ۳ مشاهده می‌شود، نمودار راهبردی به چهار بخش تقسیم شده است که هر بخش یک ربع از نمودار را تشکیل می‌دهد. خوشه‌های قرار گرفته در ربع اول، منسجم بوده و در مرکزیت حوزه مورد پژوهش قرار دارند. این خوشه‌های اصلی بخش عمده‌ای از شبکه را پوشش می‌دهند. خوشه‌های موجود در ربع دوم نیز همچنان منسجم هستند، اما از مرکزیت فاصله گرفته و به نمایش بخش‌های تخصصی‌تر و کوچک‌تر حوزه پژوهش می‌پردازند. در ربع سوم، خوشه‌ها ریزش یافته و به بخش‌های نوظهور یا در حال زوال شبکه اشاره دارند. در نهایت، ربع چهارم شامل خوشه‌هایی است که هنوز به بلوغ نرسیده‌اند اما پتانسیل تبدیل شدن به بخش‌های اصلی را دارند (ملسر و دیگران، ۲۰۱۵؛ خاصه و دیگران، ۲۰۱۷).

[1]. Wu, Xi & Liao
[2]. Melcer

نمودار ۳، نمودار راهبردی حوزه حکمرانی در بازه زمانی (۱۴۰۲-۱۳۸۲)
منبع (یافته‌های پژوهش)

با توجه به نمودار راهبردی، ربع اول حکمرانی خوب(۳)، حکمرانی مطلوب از منظر امام علی (ع)(۵)، شفافیت و پاسخگویی در حکمرانی(۶)، حکمرانی آب(۷)، موضوع اصلی این بازه زمانی است. این خوشه‌ها منسجم بوده و در حوزه موردپژوهش مرکزیت دارد و بر بخش بزرگی از شبکه تمرکز دارد. خوشه حکمرانی آموزش عالی(۱۱)، از لحاظ اهمیت و تأثیر در حوزه مورد پژوهش، در مرتبه پایین‌تری نسبت به خوشه‌های ربع اول قرار گرفته است. این خوشه، همچنان منسجم است اما از حالت مرکزیت درآمده و بخش تخصصی کوچک‌تری از حوزه موردپژوهش را نمایش می‌دهد. خوشه‌های سرمایه اجتماعی و حکمرانی(۱)، حکمرانی الکترونیکی(۴)، حکمرانی مشارکتی(۸)، انقلاب اسلامی و حکمرانی(۹)، حکمرانی توسعه پایدار(۱۰)، بخش‌های نوظهور و یا قابل‌زوال شبکه است. ربع چهارم، خوشه‌هایی که هنوز به بلوغ نرسیده‌اند اما پتانسیل آن‌را دارند که به بخش‌های اصلی تبدیل شود را نمایش می‌دهد که در این پژوهش خوشه حکمرانی: کلیات(۲)، در این بخش قرار گرفته است.

بحث

پژوهش حاضر با هدف ترسیم نقشه دانش و شناسایی ساختار مفهومی حوزه حکمرانی در ایران از طریق تحلیل کتاب‌سنجی مقالات نمایه شده در پایگاه ISC طی دو دهه اخیر (۱۴۰۲-۱۳۸۲) انجام شد. یافته‌ها نشان داد که چشم‌انداز پژوهشی این حوزه از یازده خوشه اصلی تشکیل شده است که با استفاده از نمودار راهبردی، این خوشه‌ها در چهار دسته محوری و توسعه‌یافته (حکمرانی خوب، حکمرانی مطلوب از منظر

امام علی (ع)، شفافیت و پاسخگویی در حکمرانی، حکمرانی آب)، تخصصی و منسجم (حکمرانی آموزش عالی)، نوظهور یا در حال افول (سرمایه اجتماعی و حکمرانی، حکمرانی الکترونیکی، حکمرانی مشارکتی، انقلاب اسلامی و حکمرانی، حکمرانی توسعه پایدار) و پایه‌ای و در حال توسعه (حکمرانی: کلیات) طبقه‌بندی شدند. این نقشه، تصویری جامع از بلوغ، مرکزیت و روابط بین زیرشاخه‌های مختلف مطالعات حکمرانی در ایران ارائه می‌دهد.

خوشه حکمرانی خوب (۳) به‌عنوان محوری‌ترین و توسعه‌یافته‌ترین خوشه در این پژوهش شناسایی شد. این یافته با نتایج پژوهش نوردین و همکاران (۲۰۲۱) که به افزایش توجه جهانی به شاخص‌های حکمرانی خوب در مدیریت دولتی اشاره داشتند، هم‌سو است. همچنین، مفاهیم درونی این خوشه مانند شفافیت و پاسخگویی که خود یک خوشه محوری مجزا (خوشه ۶) را تشکیل داده‌اند، نشان‌دهنده اهمیت این ارکان در پژوهش‌های داخلی است.

شناسایی خوشه حکمرانی الکترونیکی (۴) به‌عنوان یک حوزه نوظهور، یافته‌های پژوهشگرانی مانند بابایی (۱۴۰۳) در زمینه حکمرانی داده‌محور و کهن‌هوش‌نژاد (۱۴۰۳) و پورجعفری و گنجی (۱۴۰۳) در زمینه نقش هوش مصنوعی و فضای مجازی را تأیید می‌کند. اگرچه این خوشه هنوز به بلوغ کامل نرسیده است، اما حضور آن نشان‌دهنده هم‌سویی پژوهش‌های ایران با روندهای جهانی در زمینه تحول دیجیتال در حکمرانی است.

خوشه‌های حکمرانی مشارکتی (۸) و حکمرانی توسعه پایدار (۱۰) در این پژوهش، با یافته‌های منتظری و محمدی (۱۴۰۳) که مشارکت عمومی و توسعه پایدار را از کلیدواژه‌های پرتکرار معرفی کردند، همخوانی دارد. به علاوه، تمرکز بر موضوعاتی مانند محیط‌زیست و حکمرانی آب (۷) در این پژوهش، با مطالعات بین‌المللی مانند پژوهش تبریزیان و همکاران (۲۰۲۴) در زمینه حکمرانی انرژی و اقلیم و عثمان و همکاران (۲۰۲۴) در زمینه حکمرانی سبز، هم‌پوشانی دارد و نشان‌دهنده توجه پژوهشگران ایرانی به ابعاد زیست‌محیطی حکمرانی است.

مهم‌ترین تمایز این پژوهش، ارائه یک نمای کلان و ساختاری از حوزه حکمرانی است. در حالی که مطالعات پیشین مانند (آقائی روزبهانی و همکاران، ۱۴۰۳؛ آطاهریان و رضائی، ۱۴۰۳) بر یک زیرشاخه خاص مانند تنظیم‌گری بازار حقوقی یا حکمرانی بن‌سازه متمرکز بودند، این تحلیل با شناسایی روابط، مرکزیت و میزان توسعه‌یافتگی تمام خوشه‌ها، تصویری جامع از پویای درونی این حوزه علمی ارائه می‌دهد. به عبارتی، این پژوهش جایگاه هر یک از آن مطالعات موردی را در نقشه کلی دانش مشخص می‌کند.

شناسایی خوشه‌هایی با بافت بومی و اسلامی از دیگر وجوه متمایز این پژوهش است. خوشه حکمرانی مطلوب از منظر امام علی (ع) (۵) که در کنار حکمرانی خوب (۳) به‌عنوان یک خوشه محوری و توسعه‌یافته قرار گرفته است و خوشه انقلاب اسلامی و حکمرانی (۹)، نشان‌دهنده تلاش پژوهشگران ایرانی برای

نظریه‌پردازی و ارائه الگوهای حکمرانی مبتنی بر مبانی فکری، دینی و سیاسی داخلی است. این جنبه در پیشینه‌های بین‌المللی مشاهده نمی‌شود و وجه تمایز پژوهش‌های حکمرانی در ایران است.

استفاده از نمودار راهبردی برای دسته‌بندی خوشه‌ها به چهار گروه محوری، تخصصی، نوظهور و پایه، تمایزی روش‌شناختی و تحلیلی است. این رویکرد فراتر از شمارش فراوانی کلیدواژه‌ها رفته و یک ارزیابی کیفی از وضعیت هر حوزه پژوهشی ارائه می‌دهد. برای مثال، این تحلیل نشان داد که موضوع حکمرانی الکترونیکی (۴) علی‌رغم اهمیت روزافزون، هنوز یک حوزه نوظهور است، در حالی که مباحث حکمرانی خوب (۳) به بلوغ و مرکزیت رسیده‌اند. این طبقه‌بندی به سیاست‌گذاران علم و پژوهشگران اجازه می‌دهد تا شکاف‌های پژوهشی و زمینه‌های نیازمند توجه بیشتر را شناسایی کنند.

نتیجه‌گیری

در مجموع، این پژوهش ضمن تأیید روندهای شناسایی شده در مطالعات پیشین، با ارائه یک نقشه جامع، برجسته‌سازی ابعاد بومی و اسلامی و تحلیل پویای ساختار دانش، چشم‌انداز منحصر به فردی از مطالعات حوزه حکمرانی در ایران ترسیم نمود. این نقشه می‌تواند به‌عنوان یک راهنمای استراتژیک برای پژوهشگران آینده جهت تمرکز بر حوزه‌های نوظهور، تقویت حوزه‌های پایه‌ای و ایجاد پیوند میان الگوهای بومی و مفاهیم جهانی حکمرانی مورد استفاده قرار گیرد.

پیشنهادهای پژوهشی

با توجه به اینکه، اغلب خوشه‌های شکل‌گرفته در این پژوهش در بخش، حوزه‌های نوظهور قرار دارد. لذا، پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران و سیاست‌گذاران حوزه حکمرانی به سمت خوشه‌های نوظهور توجه بیشتری داشته باشند، چرا که این خوشه‌ها نمایانگر تحولات جدید و چالش‌های پیچیده در دنیای معاصر هستند. توجه به این خوشه‌ها می‌تواند به توسعه حکمرانی مدرن و پاسخگو منجر شود که قادر به مقابله با چالش‌های ملی و محلی باشد و به بهبود کیفیت زندگی و رفاه عمومی کمک کند.

همچنین، با توجه به اینکه در مطالعات حکمرانی ایران، توجه اندکی به بحث حکمرانی انرژی، حکمرانی هوشمند و حکمرانی سلامت شده است، به برنامه‌ریزان و سیاستگذاران پیشنهاد می‌شود، این حوزه‌ها را در اولویت‌های پژوهشی دانشگاه‌ها و موسسات پژوهشی قرار دهند.

با توجه به اینکه داده های این پژوهش صرفا از پایگاه آی‌اس‌سی گرفته شده و این پایگاه محدودیت زمانی و زبانی دارد توصیه می‌شود در پژوهش‌های آتی سایر پایگاه ها و مدارک مورد بررسی قرار گیرد و نتایج آن پژوهش‌ها با پژوهش حاضر مقایسه شود.

منابع و ماخذ:

۱- احمدوند، داراب؛ قربانی‌زاده، وجه الله؛ الوانی، سیدمهدی؛ حسین‌پور، داود (۱۴۰۳). معرفت‌شناسی و چالش‌های شبکه‌های حکمرانی و خط‌مشی‌گذاری. *حقوق اداری*، ۲۲(۳۷)، ۶۳-۳۳. http://dx.doi.org/10.61186/qjal.11.37.33

۲- احمدی، حمید و پیرو، فریبرز. (۱۴۰۴). ساختار مفهومی دانش‌پژوهی حوزه حکمرانی علم و فناوری در ایران: تحلیل علم‌سنجی. *تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی*، ۵۹(۱)، ۱-۲۴. https://doi.org/10.22059/jlib.2025.388209.1768

۳- احمدی، فیروزه؛ مشهدی، علی؛ عطریان، فرامرز (۱۴۰۰). تحول در مفهوم حکمرانی؛ گذار از حکمرانی سنتی به حکمرانی مدرن الکترونیک. *پژوهش‌های حقوقی میان‌رشته‌ای*، ۲(۲)، ۴۷-۳۱. https://ilrjournal.ir/article-1-115-fa.html

۴- اکبری، غضنفر (۱۳۸۶). سرمایه اجتماعی و حکمرانی شهری، *تحقیقات جغرافیایی*، ۲۲(۱)، ۱۵۴-۱۳۵. https://sid.ir/paper/442307/fa

۵- آطاهریان، سینا؛ رضائی، سیدعابد (۱۴۰۳). مفهوم‌پردازی تحلیلی حوزه‌های زیست‌بوم حکمرانی بن‌سازه. *سیاستگذاری عمومی*، ۱۰(۳)، ۱۲۵-۱۴۲. https://doi.org/10.22059/jppolicy.2024.98679

۶- آقائی روزبهانی، امین؛ محمودی، جعفر و سلطانی نژاد، هدایت اله (۱۴۰۳). شناسایی عوامل و مولفه های موثر بر حکمرانی و تنظیم‌گری بازار خدمات حقوقی. *چشم انداز مدیریت دولتی*، ۱۵(۳)، ۱۰۴-۱۲۹. https://doi.org/10.48308/jpap.2024.234879.1380

۷- بابایی، سحر (۱۴۰۳). طراحی نظام خط‌مشی‌پژوهی در حکمرانی داده‌محور. *مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی*، ۱۴(۵۱)، ۳۲-۱۰. https://doi.org/10.22034/sspp.2024.2026162.3597

۸- بیگلری، احمد (۱۴۰۳). حکمرانی استانی، شهروندی و قدرت ملی: طراحی چارچوبی تحلیلی. *حکمرانی متعالی*، ۵(۲)، ۱۶۳-۱۴۱. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.28212614.1403.5.2.6.0

۹- پورجعفری، علیرضا؛ گنجی، بهرخ (۱۴۰۳). فرصت ها و چالش های حکمرانی نوین در عصر فضای مجازی (با نگاهی برنقش هوش مصنوعی)، دومین همایش ملی انقلاب اسلامی و افق تمدنی آینده، تهران،https://civilica.com/doc/2254288

۱۰- خاصه، علی اکبر؛ مختاری، حیدر؛ ریاحی، مریم (۱۴۰۳). ترسیم ساختار دانش پژوهش‌های فارسی حوزه فناوری اطلاعات بین سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۸. *پژوهش نامه علم سنجی*، ۱۰(۲)، ۱۸۱-۲۱۶.

۱۱- خاصه، علی اکبر؛ مختاری، حیدر؛ عاشقی معاف، ماهره (۱۴۰۱). پژوهش در بازیابی اطلاعات در ایران: تحلیل علم‌سنجی و مصورسازی علمی. *فصلنامه بازیابی دانش و نظام‌های معنایی*، ۹(۳۳)، ۱-۳۶ . https://doi.org/10.22054/jks.2022.64246.1476

۱۲- رحیمی، صالح؛ سهیلی، فرامرز و خاصه، علی‌اکبر (۱۴۰۳). تحلیلی بر پژوهش‌های حوزه سواد در ایران:ساختار مفهومی سواد در نمایه استنادی علوم ایران. *کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲۷(۴)*، ۲۰-۱. https://doi.org/10.30481/lis.2024.474041.2189

۱۳- رحیمی، صالح؛ سهیلی، فرامرز؛ یزدانبخش، کامران (۱۴۰۳). تحلیل روندهای موضوعی پژوهش‌های مرتبط با تصمیم‌گیری در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام: یک مطالعه کتاب‌سنجی. *تصمیم‌گیری و تحقیق در عملیات*، ۹(۴)، ۱۰۹۹-۱۱۱۲. https://doi.org/10.22105/dmor.2025.496852.1901

۱۴- سهیلی، فرامرز؛ خاصه، علی اکبر (۱۴۰۴). تحلیلی بر پژوهش‌های حقوق مالکیت فکری در مؤسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام: مطالعه هم رخدادی‌واژگان. *پژوهش‌نامه علم‌سنجی*، ۱۱(۲)، ۱۸۱-۲۰۶. https://doi.org/10.22070/rsci.2025.19701.1762 .

۱۵- شمس، لیلا (۱۴۰۲). حکمرانی عمومی: چالش‌ها و مسائل. *توسعه علوم انسانی*، ۴(۷)، ۱۵۷-۱۷۴. https://doi.org/10.22047/hsd.2023.182092

۱۶- قلی پور، حسین و عبیری، رضا (۱۴۰۱). کاوشی در گستره حکمرانی علم: مروری قلمرویی. *پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*، ۲۸(۴)، ۹۳-۶۹. https://doi.org/10.22034/irphe.2022.705224

۱۷- کهن هوش نژاد، روح اله (۱۴۰۳). حکمرانی بر بستر هوش مصنوعی. *سیاستگذاری عمومی*، ۱۰(۲)، ۱۷۳-۱۸۶. https://doi.org/10.22059/jppolicy.2024.98290

۱۸- منتظری، زهرا و محمدی، محمود (۱۴۰۳). ترسیم نقشه دانش رویکرد حکمرانی براساس پژوهش‌های داخل کشور. *سیاستگذاری عمومی*، ۱۰(۱)، ۲۰۷-۲۲۱. https://doi.org/10.22059/jppolicy.2024.98290

References:

1. Aghaee roozbahani, A., Mahmudi, J. & Soltaninejad, H. (2024). Identifying the Factors and Components Affecting the Governance and Regulation of The Legal Services Market. *Public Administration Perspective*, 15(3), 104–129. https://doi.org/10.48308/jpap.2024.234879.1380 (*in Persian*)

2. Ahmadi, F, Mashhadi, A., Atrian, F. (2021). Evolution in the Concept of Ruling; Transition from Traditional to Modern Electronic Governance. *ILR*, 2 (2) :31-47. http://ilrjournal.ir/article-1-115-fa.html (*in Persian*)

3. Ahmadi, H., & Piroo, F. (2025). The Conceptual Structure of Scholarly Knowledge in the Field of Science and Technology Governance in Iran: A Scientometric Analysis. *Academic Librarianship and Information Research*, *59*(1), 1-24. https://doi.org/10.22059/jlib.2025.388209.1768 (*in Persian*)

4. Ahmadvand, D., Ghorbanizadeh, V., Alvani, S., Hoseinpour, D. (2024). Epistemology and Challenges of Governance and Policymaking Networks. *qjal*; 11 (37) :33-63. http://dx.doi.org/10.61186/qjal.11.37.33 (*in Persian*)

5. Akbari, G. (2007). Social Capital and Urban Governance, *Geographical Research*, 22(1), 135-154. https://sid.ir/paper/442307/fa (*in Persian*)

6. Ataherian, S., & Rezaii, S.A. (2024). Conceptualization of Analytical Domains of Platform Governance Ecosystem. *Iranian Journal of Public Policy*, *10*(3), 125-142. https://doi.org/10.22059/jppolicy.2024.98679 (*in Persian*)

7. Babaei, S. (2024). Designing a Policy Research System in Data-Driven Governance. *Strategic Studies of public policy*, 14(51), 10-32. https://doi.org/10.22034/sspp.2024.2026162.3597 (*in Persian*)
8. Biglari, A. (2024). Provincial governance, citizenship and national power: designing an analytical framework. *Journal of Exalted Governance*, 5(2), 141-163. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.28212614.1403.5.2.6.0 (*in Persian*)
9. Gholipour, H., & Abiri, R. (2022). Exploring the Scope of Science Governance: A Scoping Review. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 28(4), 69-93. https://doi.org/10.22034/irphe.2022.705224 (*in Persian*)
10. Gora, K., & Yadav, M. (2024). A bibliometric analysis on the role of corporate governance in micro, small and medium enterprises. *Corporate Governance: Corporate Governance*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. https://doi.org/10.1108/CG-04-2024-0216
11. Khasseh, A. A., Mokhtari, H., & Asheghi Moaf, M. (2022). Information Retrieval in Iran: a Scientometric Study and Scientific Visualization. *Knowledge Retrieval and Semantic Systems*, 9(33), 1-36. https://doi.org/10.22054/jks.2022.64246.1476 (*in Persian*)
12. Khasseh, A., Soheili, F., Sharif moghaddam, H., & Mousavi chelak, A. (2017). Intellectual structure of knowledge of imetrics: A co- word analysis. *Information processing & management*, 53(3):705-720. https://www. sciencedirect. com/science/article/abs/pii/S0306457316303338
13. Khasseh, AA. Mokhtari, H., and Riyahi, M. (2024). Mapping the Knowledge Structure of Persian Research on Information Technology (2010-2019). *Scientometrics Research Journal*, 10(2), 181-216. https://doi.org/10.22070/rsci.2024.17562.1661 (*in Persian*)
14. Kohanhoosh Nejad, R. (2024). Governance with Artificial Intelligence. *Iranian Journal of Public Policy*, *10*(2), 173-186. https://doi.org/10.22059/jppolicy.2024.98290 (*in Persian*)
15. Korhonen-Kurki, K., D'Amato, D., Belinskij, A., Lazarevic, D., Leskinen, P., Nylén, E. J., ... & Vikström, S. (2025). Transformative governance: Exploring theory of change and the role of the law. *Earth System Governance*, 23, 100230. https://doi.org/10.1016/j.esg.2024.100230
16. Lim, W. M., Kumar, S., & Donthu, N. (2024). How to combine and clean bibliometric data and use bibliometric tools synergistically: Guidelines using metaverse research. *Journal of Business Research*, 182, 114760. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2024.114760
17. Melcer, E., Nguyen, T. H. D., Chen, Z., Canossa, A., El-Nasr, M. S., & Isbister, K. (2015). Games research today: Analyzing the academic landscape

2000-2014. In Proceedings of the 10th International Conference on the Foundations of Digital Games, At Pacific Grove, CA, USA https://adk.elsevierpure.com/en/publications/games-research-today-analyzing-the-academic-landscape-2000-2014

18. Moghani, A.M., & Loni, R. (2025). Review on energy governance and demand security in oil-rich countries. *Energy Strategy Reviews*, 57, 101625. https://doi.org/10.1016/j.esr.2024.101625

19. Nurdin, B.V., Hutagalung, S.S., Kurniawan, R.C., & Hermawan, D. (2021, June). Bibliometric analysis on governance index topics using scopus database and vosviewer. In Journal of Physics: Conference Series (Vol. 1933, No. 1, p. 012047). IOP Publishing. http://repository.lppm.unila.ac.id/35104/1/Nurdin_2021_J._Phys.%20_Conf._Ser._1933_012047.pdf

20. Papagiannidis, E., Mikalef, P., & Conboy, K. (2025). Responsible artificial intelligence governance: A review and research framework. *The Journal of Strategic Information Systems*, 34(2), 101885. https://doi.org/10.1016/j.jsis.2024.101885

21. Pourjafari, A., and Ganji, B. (2023). Opportunities and Challenges of Modern Governance in the Era of Cyberspace (With a Focus on the Role of Artificial Intelligence). The 2nd National Conference of the Islamic Revolution and the Horizon of Future Civilization،Tehran، https://civilica.com/doc/2254288 (*in Persian*)

22. Rahimi, S., Soheili, F. & Khasseh, A. A. (2025). An Analysis of Literacy Research in Iran: The Conceptual Structure of Literacy in Islamic World Science Citation Center. *Library and Information Sciences*, 27(4), 195-220. https://doi.org/10.30481/lis.2024.474041.2189 (*in Persian*)

23. Rahimi, S., Soheili, F., & Yazdanbakhsh, K. (2024). Thematic trends analysis in decision–making research in Islamic world science and technology monitoring and citation institute (ISC): A bibliometric study. Journal of Decisions and Operations Research, 9(4), 1099–1112. https://doi.org/10.22105/dmor.2025.496852.1901 (*in Persian*)

24. Shams, L. (2023). Public governance: challenges and issues. *Development of humanities*, 4(7), 157-174. https://doi.org/10.22047/hsd.2023.182092 (*in Persian*)

25. Soheili, F., and Khasseh, AA. (2025). An Analysis of Intellectual Property Rights Research in the Islamic World Science and Technology Citation and Monitoring Institute: A co-word study. *Scientometrics Research Journal*, *11*(2), 181-206. https://doi.org/10.22070/rsci.2025.19701.1762 (*in Persian*)

26. Tabrizian, H., Amiri, B., & Abdolhamid, M. (2024). Navigating the landscape of energy governance: A bibliometric analysis of research trends and future directions. *Energy Reports*, 12, 2653-2675. https://doi.org/10.1016/j.egyr.2024.08.065
27. Usman, B. M., Johl, S. K., & Khan, P. A. (2024). Fusion of Green Governance for Sustainable Development and World Ecology: A Tempting Systematic Review and Bibliometric Analysis. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 10(3), 100309. https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2024.100309
28. Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2009). How to normalize cooccurrence data? An analysis of some well-known similarity measures. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 60, 1635–1651. https://doi.org/10.1002/asi.21075
29. Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523–538. https://doi.org/10.1007/s11192-009-0146-3
30. Wu, K.; Xi, Y.; Liao, x. (2013). Analysis on current research of supernetwork through knowledge mapping method. Knowledge science, engineering and management:6th international conference, *ksem*, 538-549. https://doi.org/10.1007/978-3-642-39787-5_45